

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра логопедії та спеціальних методик

Кваліфікаційна робота

з теми:

**«Корекція інтонаційних компонентів у дітей дошкільного віку з
порушеннями мовлення»**

Виконала здобувачка 2 курсу групи SoL1-M22z
ОП Спеціальна освіта (Логопедія)
спеціальності 016 Спеціальна освіта
спеціалізації 016.01 Логопедія

Альона БЕВЦИК

Керівник:

Наталія ГОНЧАРУК,

доктор психологічних наук, доцент

Рецензент:

Олена ВЕРЖИХОВСЬКА,

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри психолого-медико-педагогічних
основ корекційної роботи

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНТОНАЦІЙНИХ КОМПОНЕНТІВ МОВЛЕННЯ У ДОШКІЛЬНИКІВ 7	
1.1. Науково-методологічні підходи до дослідження інтонаційних компонентів мовлення	7
1.2. Особливості інтонаційного та емоційно-виразного компоненту мовлення у дітей дошкільного віку	15
1.3. Класифікація мовленнєвих порушень, основою яких є недостатність інтонаційних компонентів мовлення	23
Висновки до першого розділу.....	28
РОЗДІЛ 2. ПСИХОЛОГІЧНЕ ВИВЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ІНТОНАЦІЙНИХ КОМПОНЕНТІВ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ.....	30
2.1. Програма експериментального дослідження інтонаційних компонентів мовлення	30
2.2. Порівняльний аналіз сформованості інтонаційних компонентів мовлення у дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення та нормотиповим розвитком	39
Висновки до другого розділу.....	49
РОЗДІЛ 3. КОРЕКЦІЯ ІНТОНАЦІЙНИХ КОМПОНЕНТІВ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ	51
3.1. Напрями, принципи та методи логопедичної корекції інтонаційних компонентів мовлення у дітей дошкільного віку з порушеннями мовленнєвого розвитку	51
3.2. Методика формування інтонаційних компонентів мовлення у дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення	58
3.3. Моніторинг результатів формувального експерименту у дітей з порушеннями мовлення	72
Висновки до третього розділу.....	80
ВИСНОВКИ	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	85
ДОДАТКИ	92

ВСТУП

Актуальність теми. Пріоритетним завданням мовної освіти в Україні є формування базових основ граматично правильного мовлення у дітей дошкільного віку, що постає визначальним фактором для оволодіння знаннями, вміннями та навичками мовнокомунікативної грамотності. Одним із компонентів мовленнєвого спілкування є вміння не лише усно чи письмово висловлювати власну думку, а й здатність за допомогою мовних засобів робити мовлення інтонаційно виразним, емоційно забарвленим і мелодійним.

Навчання української мови ґрунтується на положеннях Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти та Концепції мовної освіти в Україні, які проголошують освітніми пріоритетами різнобічний розвиток мови і мовлення, гармонійне становлення різних його компонентів, які формують цілісну картину мовленнєвої комунікації, що неможливо без впровадження в освітній процес програм з розвитку різних компонентів мовлення, в тому числі ключових компетентностей з формування інтонаційних його аспектів.

Згідно проведених наукових досліджень провідними в структурі порушень інтонаційного боку мовлення є фонетичні розлади та порушення роботи артикуляційного апарату. Фонетичні розлади, пов'язані з порушеннями звуковимови та просодичних компонентів мовлення досліджувались науковцями О. Архіповою, В. Тарасун, С. Коноплястою, В. Галущенко, М. Шеремет, Н. Пахомовою, О. Бор'як. Порушення, обумовлені іннерваційною недостатністю м'язового апарату мовленнєвих органів вивчалися В. Галущенко, І. Мамайчук, Н. Манько, Н. Пахомовою, Н. Романенко, В. Тарасун, М. Шеремет. Водночас, залишаються недостатньо розробленими питання вивчення інтонаційних компонентів мовлення у мовленні та спілкуванні у дітей дошкільного віку. А саме у цей період інтонаційні компоненти мовлення набувають характеру усталених рис. Тому

на цьому етапі є важливим формування грамотного та емоційно виразного мовлення, що досягається становленням інтонаційних його компонентів.

Отже, мовленнєво-соціальна значущість проблеми та її недостатнє розроблення у контексті дослідження інтонаційних компонентів мовлення зумовили вибір теми нашого кваліфікаційного дослідження «Корекція інтонаційних компонентів у дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення».

Мета дослідження – науково обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити ефективність комплексної методики формування та корекції порушень інтонаційних компонентів мовлення у дітей дошкільного віку з порушеннями мовленнєвого розвитку.

Поставлена мета обумовила наступні **завдання нашої роботи**:

1. Охарактеризувати теоретико-методологічні підходи до проблеми вивчення інтонаційного компоненту мовлення та здійснити системний теоретико-методологічний аналіз проблеми.
2. Експериментально дослідити та описати особливості інтонаційних компонентів мовлення у дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення та нормотиповим розвитком.
3. Обґрунтувати методи, принципи та напрями корекції інтонаційних компонентів мовлення у дітей дошкільного віку з порушеннями мовленнєвого розвитку.

Об'єкт дослідження – сформованість та корекція інтонаційних компонентів мовлення у дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення.

Предмет дослідження – розроблення методики логопедичної корекції інтонаційних компонентів мовлення у дітей дошкільного віку з порушеннями мовленнєвого розвитку.

Теоретико-методологічною основою дослідження є психолого-педагогічна теорія корекційної спрямованості навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку (О. Гаврилов, Н. Гаврилова, О. Литвак, В. Синьов, Л. Фомічова); психолінгвістичні та нейропсихологічні вчення про розвиток

мовлення в процесі онто- та дизонтогенезу (Є. Бойко, Є. Соботович, В. Тарасун, М. Шеремет та ін.); психолінгвістичні розвідки з проблеми мовленнєвої діяльності та методики розвитку мовлення дітей (А. Богуш, М. Вашуленко, Н. Гавриш, К. Крутій, Т. Маркотенко, О. Мілевська, В. Мельничайко, Л. Паламар, М. Пентилюк, О. Ткач).

Методи дослідження. Основними методами дослідження є:

теоретичні: аналіз, порівняння, узагальнення, систематизація наукових даних у галузі логопедії, лінгвістики, нейропсихології з досліджуваної проблеми з метою визначення теоретико-методологічних засад дослідження та стану розробленості проблеми;

емпіричні; аналіз історій розвитку, бесіда, анкетування, опитування; констатувальний і формувальний експеримент для з'ясування стану сформованості інтонаційних компонентів мовлення у дітей дошкільного віку з порушеннями мовленнєвого розвитку;

математико-статистичні: якісний аналіз та кількісне опрацювання результатів експерименту за допомогою методів математичної статистики, графічне і табличне представлення даних.

Експериментальна база дослідження. Упровадження в практику результатів дослідження відбулося в освітніх закладах: Приватний центр «Daniels kids» м. Чернівці; заклад дошкільної освіти (ясла-садок) комбінованого типу №8 «ДивоСад» Чернівецької міської ради.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що **вперше:**

- визначено теоретико-методологічні підходи до проблеми вивчення інтонаційного компоненту мовлення;
- розроблено та обґрунтовано комплексну методику дослідження інтонаційних компонентів мовлення у дітей дошкільного віку;
- здійснено диференційний аналіз особливостей інтонаційних компонентів мовлення у дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення та нормотиповим розвитком;

- обґрунтовано педагогічні підходи щодо корекції інтонаційних компонентів мовлення;

- розроблено методику корекції інтонаційних компонентів мовлення у дітей дошкільного віку з порушеннями мовленнєвого розвитку.

уточнено та поглиблено:

- дефінітивний аналіз поняття інтонаційного компоненту мовлення як логоінтегративного утворення;

- класифікацію мовленнєвих порушень, основою яких є недостатність інтонаційних компонентів мовлення.

Практичне значення дослідження полягає у розробленні комплексної методики дослідження інтонаційних компонентів мовлення у дітей дошкільного віку, що дає змогу встановити рівень сформованості кожного базового компонента для визначення загального рівня мовленнєвого розвитку в дітей з порушеннями мовлення. Розроблена методика корекційно-розвивальної логопедичної роботи підвищує рівень сформованості інтонаційної сторони мовлення в цілому і сприяє цілісності розвитку всіх його базових компонентів та може використовуватися в логопедичній роботі в дошкільних закладах освіти.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дисертаційної роботи доповідалися на міжнародній науково-практичній конференції та висвітлено в 1 публікації.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Наукове дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (... найменування, з них ... іноземною мовою), додатків обсягом ... сторінок. Текст кваліфікаційної роботи викладено на ... сторінках, містить .. рисунків, .. таблиці та ... схему.

ВИСНОВКИ

Проведене наукове дослідження, яке полягає у теоретичному вивченні, констатувальному та експериментальному дослідженні інтонаційних компонентів у дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення дало підстави для таких висновків та узагальнень:

1. Узагальнюючи дослідження інтонаційних компонентів мовлення, зазначаємо, що інтонація є поєднанням звукових і ритмомелодійних засобів мови, які фонетично організують мовлення, встановлюють смислові взаємозв'язки між частинами фрази, відповідають за емоційну виразність мовлення. У контексті проведеного нами науково-методологічного аналізу нами виокремлено чотири основні функції інтонації, які несуть важливу інформацію про домінанти у спілкуванні та передачу емоційно виразних засобів мовлення: а) акцентно-домінантну (акценти та фокус висловлювання); б) розділову (поділ речення на структурні елементи); в) диференційну (розпізнавання типів речень за метою висловлювання); г) емоційно-виразну (емоційна експресія та увиразнення елементів дискурсу). Інтонаційний компонент мовлення представлений у вимові комплексом просодичних і фонетичних характеристик: висотою голосу, наголосом, мелодикою мовлення, паузами, темпом, ритмом, тембром, швидкістю і гучністю мовлення.

Відповідно до різних вікових періодів особливостями інтонаційного компоненту мовлення визначено: в немовлячому віці: реагування на інтонаційні зміни голосу дорослого, вживання гуління та лепету, різного за інтонаційною виразністю; зміна інтонації відповідно до емоційного стану; у ранньому віці: імітування звуків і слів різної гучності, підвищення виразності голосу, використання пауз для позначення смислових частин мовлення; у дошкільному віці: використання експресії, емоційне увиразнення мовлення, підвищення точності звуковимови, позначення акцентів у мові наголосами та паузами. У дітей з порушеннями мовлення недостатність інтонаційних компонентів мовлення спостерігається за такими з дисфонією, тахі- та

брадилалією, заїканням, дизартрією, для яких властива недостатність інтонаційних груп (синтагмів), форм інтонації і тональних значень, які формують інтонаційний компонент мовлення.

2. Констатувальне вивчення інтонаційних компонентів мовлення уможливило з'ясувати диференційні особливості його розвитку у дошкільників із мовленнєвими порушеннями та нормотиповим розвитком:

Метою роботи стало емпіричне порівняльне вивчення особливостей розвитку інтонаційних компонентів у дошкільників із порушеннями мовлення та нормотиповим розвитком. Методика емпіричного дослідження передбачала вивчення логічного наголосу, інтонації, тембру голосу, мелодики висловлювань, ритму і темпу вимови, які представляють інтонаційні характеристики мовлення. Відповідно до акустичних параметрів, ці характеристики було систематизовано нами у чотири групи: а) інтенсивну (логічний наголос, тембр, гучність); б) частотну (мелодика звукового потоку і контекстного мовлення); в) експресивну групу (емоційну виразність висловлювань, інтонаційне оформлення фраз); г) темпоральну (темп, ритм).

Диференційний аналіз рівнів розвитку інтонаційних компонентів мовлення у дошкільників із порушеннями мовлення і нормотиповим розвитком дав змогу отримати узагальнення стосовно різних груп мовлення:

Інтенсивна інтонаційна група (представлені характеристики: гучність мовлення, логічний наголос, тембр). Для дошкільників із нормотиповим розвитком характерні високі (24,3%), достатні (35,7%), середні (25,1%) рівні розвитку інтонаційного мовлення, на противагу, дошкільникам із ПМР властиві середній (37,5%) і низький (39,9%) рівні інтонаційного оформлення висловлювань, основою яких є використання логічних наголосів, тембру і гучності вимови.

Частотна інтонаційна група (представлені характеристики: мелодика звукового потоку; мелодика контекстуального мовлення). Вивчення мелодики як інтонаційної характеристики вказує на переважання достатніх (42,8%) і

середніх (29,3%) рівнів у дітей із нормотиповим розвитком; середніх (42,9%) і низьких (40,2%) рівнів у дітей з порушеннями мовлення.

Експресивна інтонаційна група (представлені характеристики: емоційна виразність мовлення, інтонаційне оформлення висловлювань). Відносно неї встановлено менші розбіжності між сформованістю експресивних форм мовлення у представників обох експериментальних груп. Для їх представників характерно переважання достатніх і середніх рівнів сформованості інтонаційного компонента мовлення, пов'язаного із засобами інтонаційної виразності й інтонаційним оформленням висловлювань. А саме, у дошкільників із НР: достатні рівні – 38,1%; середні – 32,5%; у дошкільників з ПМР достатні рівні – 31,2%; середні – 53,1%. Втім, перевага здійснюється у бік достатніх рівнів у дітей із нормотиповим розвитком і середніх рівнів у дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку.

Темпоральна інтонаційна група (представлені характеристики: темп, ритм). У вихованців дошкільних закладів із нормотиповим розвитком, переважають високі (20,3%), достатні (48,5%) і середні (21,4%) рівні сформованості темпо-ритмічних інтонаційних характеристик, тоді як у вихованців із порушеннями мовлення проявляються в основному середні (41,8%) і низькі (46,7%) рівні розвитку цих інтонаційних характеристик.

Узагальнені рівні дають змогу констатувати, що в дітей із нормотиповим розвитком найбільш часто зустрічаються достатні і середні, а в дошкільників із порушеннями мовлення – середні і низькі рівні розвитку інтонаційних характеристик мовлення.

3. Методика корекційної роботи, розроблена на основі даних констатувального експерименту, передбачає урахування принципів, виокремлення напрямів і визначення методів логокорекційної роботи, що базуються на врахуванні особливостей розвитку інтонаційного компонента мовлення у дітей із ПМР. Основними напрямками роботи визначено розвиток здатності використовувати логічні наголоси у текстах і словах; оптимізація гучності і тембру голосу; оволодіння мелодикою звукового і контекстного

мовлення; забезпечення інтонаційного оформлення висловлювань; підвищення засобів емоційної виразності; становлення темпо-ритмічних характеристик мовлення. Ці напрями реалізовано з урахуванням низки принципів: раннього корекційного втручання; індивідуального та диференційованого підходу; урахування потенціалу дітей з порушеннями мовлення; адаптації методів до здібностей і збережених мовленнєвих функцій дітей; комплексний і системний вплив; активна і свідома участь у логопедичних заняттях; співпраця з батьками. У логопедичній роботі важливими є низка методів: застосування музичних і вокальних технік (слухання музики; вміння наспівувати; співи разом); логопедичні ігри та вправи, зосереджені на мовленнєвій динаміці; використання презентаційних карток і наочних матеріалів; тренування емоційної виразності вимови; оволодіння технікою декламувати вголос; освоєння мотиваційних технік, важливих для становлення інтонаційного компонента мовлення.

Дослідження підтверджують, що діти, які регулярно практикують у формуванні емоційно-виразного мовлення, досягають кращих результатів у своєму мовленнєвому розвитку. Систематичні логопедичні вправи допомагають їм ближче познайомитися з правилами мовленнєвого спілкування, завдяки чому підвищуються показники мовленнєвого розвитку. За результатами апробації методики формувального експерименту встановлено позитивну динаміку у дітей із порушеннями мовленнєвого розвитку. Вона спостерігалась за високим та достатнім рівнями: в дітей експериментальної групи показник збільшився з 0% до 5,3% (високий рівень), з 20,6% до 30,5% (достатній рівень). Показники середнього рівня залишились відносно незмінними (з 43,7% до 43,8%). Кількість дітей із низькими рівнями суттєво зменшилась (з 32,7% до 20,5%). Це засвідчує, що корекційна робота з формування інтонаційних характеристик у мовлення у дітей з ПМР дала позитивні результати. Зважаючи на це, методика розвитку інтонаційного компонента мовлення може бути рекомендованою для використання логопедами закладу дошкільної освіти у логокорекційній роботі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андросова В.М. Використання інноваційних технологій в роботі з дітьми-логопатами старшого дошкільного віку для корекції вад звуковимови *Розкажіть онуку*. 2004. № 10–11.
2. Аніщук А.М. Основи дефектології та логопедії : навч.-метод. посіб. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2012. 175 с.
3. Богуш А.М., Гавриш Н.В. Дошкільна лінгводидактика: теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах. Київ : Вища школа, 2007. 542 с.
4. Валігура О.Р. Лінгвокогнітивні і комунікативні основи фонетичної інтерференції (експериментально-фонетичне дослідження англійського мовлення українців): дис. ... докт. філол. наук : 10.02.04, 10.02.15. Київ, 2010. 375 с.
5. Волженцева І.В. Розвиток мовлення дітей дошкільного віку засобами активної музикотерапії. *«Психолінгвістика в сучасному світі – 2018» : матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Переяслав-Хмельницький, 25–26 жовт. 2018 року)* Переяслав-Хмельницький : ДВНЗ П-ХДПУ, 2018. С. 91–94.
6. Волженцева І.В. Психолінгвістичний розвиток мовлення дітей дошкільного віку засобами онтомузикотерапії. *«Психолінгвістика в сучасному світі – 2020» : матеріали XV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Переяслав-Хмельницький, 25–26 жовт. 2020 року)* Переяслав-Хмельницький : ДВНЗ П-ХДПУ, 2020. С. 35–38.
7. Гаврилова Н.С. Порушення фонетичного боку мовлення у дітей : монографія. Кам'янець-Подільський : Друк-сервіс, 2001. 200 с.
8. Гаврилов О.В. Особливі діти в закладі і соціальному середовищі : навч. посіб. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2009. 308 с.

9. Голубенко Н.І. Інтонація як засіб вияву і передачі емоційно-експресивного мовлення в інтерсеміотичному художньому перекладі. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. 2022. Т. 33(72), № 3. С. 181-185.
10. Голубенко Н.І. Модальність питальних речень в інтерсеміотичному перекладі. *Актуальні проблеми науки, освіти та суспільства: теорія і практика : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Полтава, 2022 року)*. Полтава, 2022. С. 19-21.
11. Гончарук Н.М. Психологія регулювання комунікації у підлітків із порушеннями інтелектуального розвитку : дис. ... докт. психол. наук : 19.00.08. Київ, 2013. 523 с.
12. Глоба О.П. Концепція створення в Україні національної системи корекційно-реабілітаційних послуг. *Актуальні питання корекційної освіти. Серія : педагогічні науки / за ред. В.М. Синьова, О.В. Гаврилова : в 2-х т. Т 2. Кам'янець-Подільський : ПП Медобори-2006, 2015. Вип. 5. С. 64–77.*
13. Задоріжна Н.І. Просодичні маркери гендерної варіативності мовлення : автореф. дис.... канд. філол. наук. Київ, 2009. 21 с
14. Засекіна Л.В., Засекін С.В. Психолінгвістична діагностика. Луцьк : Вежа, 2008. 188 с.
15. Захарова Ю.М. Інтонаційна організація сучасного англійського мовлення : навч. посіб. Київ : Вид-во НАСБ України. 2004. 84 с.
16. Зінченко О. А. Фонетичні параметри усного мовлення чоловіків і жінок : автореф. дис.... канд. філол. наук: 10.02.04. Київ, 2011. 19 с.
17. Литвиненко В.А. Особливості становлення та розвитку мовлення дітей раннього та дошкільного віку. *Зб. наук. пр. Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2010. С. 149–153.
18. Калита А.А. Актуалізація емоційно-прагматичного потенціалу висловлення. Тернопіль : Підручники і посібники, 2007. 319 с.

19. Калмикова Л.О. Формування у дітей старшого дошкільного віку мовленнєвої діяльності: діагностико-розвивальний комплекс. Київ : Слово. 2016. 384 с.
20. Калмикова Л., Харченко Н., Волженцева І., Калмиков Г., Мисан І. Актуалізація проблематики внутрішнього мовлення в психолінгвістиці комунікації: результати систематичного огляду і метааналізу. *Psycholinguistics*. 2020. Вип. 28(1). С. 83–148.
21. Кисличенко В.А. Вплив умов сімейного виховання на розвиток мовлення дитини. *Науковий вісник Миколаївського державного університету: у 2-х т., Т. 2: Проблеми передшкільної освіти в сучасних умовах*. 2008. Вип. 1. С. 135–140.
22. Ковалевська Т.І. Інтонційні засоби актуалізації емоційного висловлювання. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія «Сучасні тенденції розвитку мов*. Київ, 2011. С. 140–143.
23. Кравченко А.І., Мороз Л.В., Зелінська К.О. Корекція тяжких мовленнєвих вад за допомогою акупресури : навч.-метод. посіб. Суми : СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2013. 250 с.
24. Логопедія : підруч./ за ред. М.К. Шеремет. Київ : Слово, 2018. 856с.
25. Малашевська І.А., Демидова С.К. Програма оздоровчо-освітньої роботи з дітьми старшого дошкільного віку «Веселкова музикотерапія». Тернопіль : Мандрівець, 2015. 44 с.
26. Мартянова Н.Г. Інструментальні засоби дослідження інтонації: синхронний та діахронний аспекти. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Мовознавство*. 2011. Т. 19. Вип. 17(3). С.111–116.
27. Мілевська О.П. До проблеми пропедевтики фонетико-фонематичних умінь у старших дошкільників. *Збірник наукових праць «Проблеми сучасної психології»*. 2019. Вип. 14. С. 475–484.
28. Петренко І.В. Акустичні характеристики пауз лекційного дискурсу в дидактичній сфері. *Наукові записки КДПУ. Сер. Філологічні науки*

(мовознавство). Кіровоград : РВЦКДПУ імені В. Винниченка, 2000. №48. С. 312–319.

29. Піроженко Т.О. Мовлення дитини: психологія мовленнєвих досягнень дитини. Київ : Главник, 2005. 112 с.

30. Прокопова Л.І. Вплив швидкості мовлення на формантну характеристику голосних у німецькій мові. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2013. Вип. 43 (3). С. 294-296.

31. Рібцун Ю.В. Корекційна робота з розвитку мовлення дітей п'ятого року життя із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення: програмно-методичний комплекс. Київ : Кафедра, 2013. 284 с.

32. Родименко І.М. Сучасний погляд на проблеми навчання дітей з особливими потребами. *Нива знань*. 2004. № 2. С. 8–12.

33. Самковська А. Просодичні характеристики впевненого публічного мовлення (на матеріалі англійської мови). *Лінгвістичні студії*, 2012. Вип. 26. С. 152–157.

34. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2010. 844 с.

35. Селіванова О.О. Основи теорії мовної комунікації. Черкаси : Вид-во Ю. Чебаненко, 2011. 350 с.

36. Сердюк І.В. Особливості мелодійного компонента інтонації англійських військових промов: гендерний аспект. *«Сучасні тенденції фонетичних досліджень» : збірник матеріалів круглого столу (м. Київ, 26 квіт. 2018 р.)*. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. С. 54–58.

37. Сіваченко І.В. Вплив лінгвідії на ефективність мовлення спортивних коментаторів. *Закарпатські філологічні студії*. 2021. Вип. 17. С. 217–228.

38. Стеріополо О.І. Система принципів і засобів організації фонетичного дослідження підготовленого і спонтанного мовлення. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія : Філологія*. 2014. Т. 17. №8. С. 176–186.

39. Соботович Є.Ф. Психолінгвістична періодизація мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. *Теорія і практика сучасної логопедії*. 2004. Вип. 1. С.7–35.
40. Соколова Г.Б. Розвиток лексикосемантичної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку із затримкою психічного розвитку : автореф. дис. ... канд. психол. наук. 2013.
41. Тарасун В.В. Формування мовленнєвої особистості дитини з особливостями в розвитку. *Науковий вісник Луганського національного університету ім. Т. Шевченка*. 2013. С. 165–173.
42. Теоретичні аспекти та методика подолання заїкання у молодших школярів: навч.-метод. посіб. / упоряд. Л.Л. Гуцал, С.П. Миронова. Хмельницький : Поділля, 2001. 91 с.
43. Тищенко В.В. Ієрархія фонематичних процесів в онтогенезі дитячого мовлення. *Теорія і практика сучасної логопедії*. 2007. Вип. 4. С.3–18.
44. Трищенко І.В. Семантичний контраст і нерівність в позиції звертання (на матеріалі англійської художньої прози). *Синопис: текст, контекст, медіа*. 2020. Том 26, № 2. С. 66–72.
45. Трофименко Л.І. Формування лексико-граматичної сторони мовлення у дітей п'ятого року життя із загальним недорозвитком мовлення : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.03. 2004. 20 с.
46. Хрестоматія з логопедії: до 100-річчя факультету спеціальної та інклюзивної освіти / за ред. І.С. Марченко, М.К. Шеремет. Київ : Слово, 2019. 491 с.
47. Чмут Т.К., Чайка Г.Л., Лукашевич М.П., Осечинська І.Б. Етика ділового спілкування: курс лекцій. Київ : Мауп, 2003. 208 с.
48. Шеремет М.К. Логопедія : підруч. Київ: Слово, 2010. 672 с.
49. Ashby M., Maidment J. *Introducing Phonetic Science*. Cambridge. 2005. 167 p.
50. Barra R., Montero J.M., Macías-Guarasa J., D'Haro L.F., San-Segundo R., Córdoba R. Prosodic and segmental rubrics in emotion identification. 2007.

51. Cheang H.S., Pell M.D. The sound of sarcasm. *Speech Communication*. 2008. №50 (5). P. 366–381.
52. Chen H.C., Szendrői K., Crain S. & Höhle B. Understanding Prosodic Focus Marking in Mandarin Chinese: Data from Children and Adults. *Journal of Psycholinguistic Research*. 2019. №48. P.19–32.
53. Collins B., Mees I. *Practical Phonetics and Phonology: A Resource Book for Students* : 3rd ed. Routledge, 2013. 129 p.
54. Deniz N.D. Prosodic disambiguation of morphological ambiguities in Turkish. *Journal of Psycholinguistic Research*. 2020. №49. P.1083–1111.
55. Gordon, G., Spaulding, S., Kory Westlund, J., Lee, J.J., Plummer, L., Martinez, M., Das, M. and Breazeal, C. Affective personalization of a social robot tutor for children's second language skills. 2016. <https://ojs.aaai.org/index.php/AAAI/article/view/9914>.
56. Kao C., Sera M.D., & Zhang Y. Emotional speech processing in 3- to 12-month-old infants: influences of emotion categories and acoustic parameters. *Journal of speech, language, and hearing research*. 2022. Vol. 65, Is. 2. P. 487–500.
57. Karimova S.B., Askaraliyeva K.A. The role of paralinguistic means in education. 2022. C. 594–602.
58. Kharchenko N. The Development of the motives for listening in the first language by preschool children. *Psycholinguistics*. 2018. Vol.23(1). P.292–308.
59. Kharchenko N.V. Language personality of a preschool child: features of development in the process of listening. *Psycholinguistics*. 2017. Vol.21(1). P.171–185.
60. Klem M., Melby-Lervåg M., Hagtvet B., Lyster A.H., Gustafsson E. & Hulme C. Sentence repetition is a measure of children's language skills rather than working memory limitations. *Developmental Science*. 2014. Vol.81, P.146–154.
61. Lauren A., Haley B. & Temkin M.M. The sounds of language: An introduction to phonetics and phonology by Elizabeth C. Zsiga. *Language*. 2016. №92 (4). P.292–295.

62. Loutrari A. Tselekidou F. & Proios H. Phrase-Final words in Greek storytelling speech: a study on the effect of a culturally-specific prosodic feature on short-term memory. *Journal of Psycholinguistic Research*. 2018. №47. P. 947–957.
63. Lovett S. Suitable for 4-5 years. *Language development: 4-5 years. Raising children*. 2021. <https://raisingchildren.net.au/preschoolers/development/language-development/language-4-5-years>.
64. McPartland J., Klin A. Asperger's syndrome. *Adolesc Med Clin*. 2006. №17 (3). P.771–88.
65. Norton L. Language Skills For 3-Year-Olds: Speech Milestones & Checklists. 2023. https://wohum.org/language-skills-for-3-year-olds/?gclid=CjwKCAiA6byqBhAWEiwAnGCA4PwhK8ClbmLK0FKt1x7BT2Ir7JZ2BzJqndfg0mDybSJPdqayOKZA0xocetsQAvD_BwE
66. Nygaard L.C., Queen J.S. Communicating emotion: linking affective prosody and word meaning. *J Exp Psychol Hum Percept Perform*. 2008. №344.. P.1017-30. DOI: 10.1037/0096-1523.34.4.1017
67. Ramsaran S. *Studies in the Pronunciation of english: a commemorative volume in honour of A.C. Gimson*. London : Routledge, 2015. 386 p.
68. Teodorescu H.-N., Feraru S. M. A Study on speech with manifest emotions. text, speech and dialogue. *Lecture notes in computer science*. 2007. Vol. 4629. p. 254–261.
69. Turco G. & Zerbian S. Processing of prosody and semantics in sepedi and L2 English. *Journal of psycholinguistic research*. 2021. №50. P.681–706.
70. Thomas E. *Sociophonetics. An Introduction*. Dasingstoke. New York : Palgrave Macmillan, 2011. 356 p.
71. Snow D., Balog H.L. Do children produce the melody before the words? A review of developmental intonation research. *Lingua*. 2002. Vol. 112, Is. 12. P. 1025-1058. [https://doi.org/10.1016/S0024-3841\(02\)00060-8](https://doi.org/10.1016/S0024-3841(02)00060-8)
72. Walters J. *Bilingualism. The Sociopragmatic-Psycholinguistic*. New York : Lawrence Erlbaum Associates, 2013. 187 p.